

moguen los vents aquesta ferma terra,
 y les muntanyes altes al baix caiguen,
 y ·ls rius corrents <los seus córso>s aturen:
 les clares fonts mesclant-se ab l'arena,
 tals les beurà la terra de gent grega,
 com trista tortra <qu' és> desesparada
 de son espòs Tirant: per senyalar-li
 dolor del qual <ta>ls coses se segueixquen.
 Y la gran mar als pexos desempare,
 y en aquest temps, cantau, belles serenes,
 los mals tan grans que sentiu en la terra!
 Cantau planyent la mort d'aquest <estrenu>,
 qu' entre ·ls vivents un fènix s'estimava!
 Despulla<re>u a mi daurades robes,
 y dels palaus levau les riques *porpres*:
 cobriu-me prest de un aspre scilici!
 Visten-se tots de fort y negra màrrega,
 sonen ensem les campanes, sens orde,
 dolga's tot hom<e> de pèrdua tanta,
 que per raonar ma lengua 's feta scassa!¹

Així començava el patètic final de la gran novel·la, seguit pels trossos de prosa genial, amb la suprema dolor de Carmesina, que ja vaig identificar com a obra de Martorell en *LleuresC*. Quaranta-tres hendecasil·labs perfectes en aquest capítol 472, on la mà barroera de Galba només ha fet retocs en 19 paraules de les 400 i tantes d'aquests versos.

La llengua moderna ha vacil·lat un poc entre *pórpura* (T. Llorente, *Versos*, 190), *púrpura* (usada algun cop per Verdager) i *porpra*; JnAlcover les usà totes dues: «Abigail davant / --- / amb aire de regina; / com una flor de *púrpura*, mig bada / graciosament la boca, / pel respir inquiet, i la calrada / del sol, i del rubor que la sufoca»; però «Samuel, dóna'ns un rei / --- / I veient, l'home sublim, / com la *porpra* els enlluerna / --- / fa tristament: —¿Ja sabeu / quin desig us agullona? / Jehová duu la corona / d'Israel, i el destroneu», *Poemes Bíblics* (O. C., 87, 83). El *DFa*. (i ja *DOrt*.) les admet totes dues, però donant la preferència a *porpra*. Els clàssics antics li donen la raó. «Un clapeig de *porpra* florejada», IMacabich, veg. la cita a *TAPERA*.

Sembla que té origen diferent el nom de planta *porpres*, que segons els *DFa*. i *AlcM* és una escrofulariàcia, una espècie del *Verbascum*, i s'usaria en el Montseny, Garrotxa i Ripollès; a mi m'ensenyaren *pórpura* a Espinelves (entre aqueixes comarques), que semblava, en efecte, com una repalassa, explicant que era una herba medicinal, i que al Montseny en diuen *trepons*. És casual la semblança d'aquest (veg. *TORBAR*) amb fr. *pourpier*, però és més difícil que ho sigui la de *porpres*; aquell, escrit *porpié* ja es troba en el S. XIII, i sembla provinent de PULLI PEDEM 'peu de pollastre', car també n'hi ha formes antigues i dialectals amb l'ordre invers dels dos membres, *piéd pou(e)* en els Ss. XII i XVI: vulgarment *piéd de poulet*, i *piépou* en el S. XVIII: en seria *porpres* alteració? Cert que el nom francès s'ha aplicat, segons Sachs-Villatte, a diverses plantes, *Peplis portula* (*pourpière*), *Montia* ⁶⁰

fontana, *Atriplex halimus*, i sobretot la *Portulaca*, o sigui 'verdolaga', algunes de les quals tenen semblança amb el *verbascum*, i cap no hi coincideix, si no m'enganyo, del tot. Potser, doncs, hi ha aquí alguna combinació de PULLI PEDEM amb PORTULACA o la seva evolució vulgar PORCLACA (veg. els articles PORCELLANA i VERDOLAGA).

DERIV.: *Porprat*. «Una aljuba de seda blanca ab listes *porprades* de color» Val. 1522 (mal llegit *xorprades*, *DAG*).

Altres derivats: *Porprejar*. *Purpurar*; *purpurat*. *Purpurejar*. *Purpurescent*. *Purpúric*. *Purpuri* [fi segle xv]. *Purpuri*, -ins: termes predilectes dels parnasians, i d'ells el millor els usà tots dos: «Brindem per la Ciutat! / --- / No la veieu? Dreçant l'esquena gegantina, / nimbada amb l'espurneig d'una auba *purpurina*, / eleva un chor de torreons / ---»; «sobre el teu cap que jo entreveig, tendríssim, / bruna amorosa de nocturnes trenes, / posi un fulgor d'escabellada antorxa / aquesta flor *purpúria*», G. Alomar (*A la ciutat futura*, v. 18; *A Rosa Morgades*, v. 52). +*Porprienc* 'purpuri', *VidesR*, gloss. *Emporprar* o *emporporar*.

Pòrfir, pres del gr. *πόρφυρος* 'de color de porpra'. Antigament es digué *porfi* [1403]: «enmig de aquestes quatre stàncies, stava un nan molt diforme a natura --- e exia-li per lo melic un raig de vi vermell molt fi e special, e dava en un safareig qui era fet de *porfi*: lo dit nan era lo mig d'or, e mig d'acer ---», JoMartorell (§ 48, Ag. I, 138), i veg.-ne un ex. de Galba a *JASPI*; «*porphi*: pedra preciosa: porphyrites».

La forma *pòrfir* restituïda segons el grec, ja la usà Verdager: «Cascades mil esqueixan ses ones de bromera, / per esgrahons de *pòrfir* y balmes de cristall, / y estols de blanques nimfes desfan sa cabellera / pels remolins d'escuma, seguint-los riu avall», *Atl*. II, 30b; «Los Estanyols que encara avuy l'argenteu / d'aquella mar petita són petjades / --- / regalant de sos fronts a grans cascades / --- / com per grahons de cristallina escala / --- / y sostinguts per cent pilars de *pòrfir*, / sos porxes són lo mirador de l'alba», *Canigó* II, v. 268. És excessiu de dir que la variant *pòrfid* sigui un castellanisme, car en castellà entrà a fi del S. xv com a manlleu de l'italià, on ja és la forma de Dante,² com a fruit de la influència de l'arquitectura clàssica d'Itàlia, que també es deixà sentir entre nosaltres; de tota manera és preferible atenuar-se a la nostra, que ens és tradicional i fidel als orígens greco-llatins. *Porfiric*. *Porfirita*. *Porfiritzar*.

¹ Certament no és l'únic passatge de Martorell on es descobreix un bocí rítmic, i segurament de vers prosificat; car a part del dels cabells de Carmesina (Riq., 320.8) i de les frases d'emfàtica sàtica de Plaerdemavida (442.10-12) —que ja vaig indicar en el meu assaig de *LleuresC* i *EntreDL*— cal restituir una altra parella de versos en el cap. 275 (Ag. III, 245.16): «No-m plau pendre res que de salut sia: / no desig sinó mort - y ab ella companyia». El prosificador hi ha intercalat «dix Tirant, car» darrere *sia*, «la» darrere *mort* i «fer» davant *companyia*. Notem que es tracta també de la mort de Tirant. Tots qua-